

Chr. O. Carlsen.

Chr. Otto Carlsen

Da jeg var stenfisker

Fra gammel tid har det været skik og brug hos Gillelejerne, at når fiskeriet blev sløjt, eller de havde svært ved at skaffe sig livets ophold på anden måde, gav de sig til at fiske sten. Man tør vist sige, at i mange år var Gillelejerne og Kerteminderne de mest populære stenfiskere. Siden kom Rødvigerne og Nyborgerne godt med. Til sidst var der 10-12 store stenfiskerskonnerter i Nyborg. Men det hører til den nyere tid. I min barndom (jeg er født den 21. februar 1880) brugtes der næsten udelukkende små, åbne både, og så var det jo mest mindre sten, der blev fisket, såkaldte håndsten, som kunne tages med hænderne på ganske grundt vand, eller rivesten, som man fik fat i ved hjælp af lange river med store jerntænder. Naturligvis var det lettest at bjærge stenene så langt inde, at man kunne vade til dem, og der var da også folk, som ikke altid tog det så nøje med lovligheden, men hentede sig en last på forbudte steder; det foregik mest ved nattetid; for om dagen skulle man tage sig i agt for strandsynet. - - - Når vejret var uroligt, kunne det være spændende og farligt nok at sejle over lange strækninger med en tung stenlast i åben båd. Det blev der dog ikke taget meget hensyn til. Man må ikke tro, at Gillelejerne altid holdt sig hjemme i nabolaget. De kom vidt omkring, mange af dem således til den vestlige Limfjord, da der i halvfemserne blev lagt stenglacis ved Lemvig havn. Men de små både med deres ret svage lossegrejjer kunne ikke påtage sig enhver opgave. Når der skulle bruges meget store sten, måtte der stærkere kram til.

Den føste Gillelejer, som drev stenfiskeriet i større stil, var min far, Frederik Carlsen, mest almindeligt kaldet Frederik Nordmand (se årbogen 1945, side 88). Han havde sejlet på langfart i mange år, sidst som styrmand, og han havde tilbud om at føre et norsk skib; men hans kæreste ville ikke flytte til Norge. Så bosatte han sig da herhjemme og købte en jagt på en halv snes tons. Den hed »Haabet«. En model af den findes på museet. Den var bygget som sandgraver og egnede sig rigtig godt til stenfiskeri, og det erhverv kastede min far sig nu over.

Som dreng fattede jeg tidligt interesse for min fars arbejde; jeg var ofte om bord, og da jeg blev sådan noget som femten år, kom jeg rigtig med for at tage del i stenfiskeriet og lære håndteringen til gavn. Men vi fik ikke lov til at beholde »Haabet« i ret mange år. Under julestormen 1902 forliste den i havnen og blev så medtaget, at den måtte hugges op. - - - I 1904 rejste min bror Carl og jeg til Aarhus og købte et endnu større fartøj, en galease på 39 brutto tons, som kunne laste 72 tons sten, eller 36 læster, som vi plejede at sige dengang, eller 6 kubikfavne. Den var bygget i Thisted og hed »Vilhelm«. Men vi gav den straks navneforandring til »Haabet«. Midt på de sorte skibssider stod der malet med høje, hvide bogstaver: StF. N.999. Det var på mange måder en køn skude; men den så ikke altid lige velholdt ud. Når vi f. eks. mange gange i løbet af en sommer havde ligget og losset ved en stenmole, kunne skibssiden være så flosset som en fejekost. - - - Ingen andre havde så stor en stenfiskerbåd på den tid. Så vi kunne altid få nok at bestille. Da der således engang skulle bygges en mole ved Marselisborg syd for Aarhus, måtte ingen af stenene være under 2 tons. Dem kunne mindre både ikke magte, og det blev da os, der måtte bakse med den opgave. Helt let var det ikke altid at svinge de store blokke på plads. Som regel tog det os en hel dag at losse en sådan last.

Den tid, vi skulle bruge for at fylde båden, beroede på mange ting, men mest på vejret. Vi skulle helst have nogenlunde rolige forhold at arbejde under. Men der var i hvert fald sten nok at tage af. Især ved nordsiden af Refsnæs fandtes der kolossale mængder. Her kunne vi under heldige omstændigheder samle en last på en halv dag. For det meste måtte vi dog ikke regne med at klare mere end to laster på en uge. Prisen var gerne 40 kr. pro kubikfavn, altså 240 kr. for en last. Og da pengene var noget værd dengang, var det slet ikke så ringe en fartjeneste, når alting gik godt. - - - Men det skete ikke så sjældent, at stormfuldt vejr tvang os til at ligge stille i lang tid. Vi gav dog ikke gerne op før end nødvendigt. Som regel vidste vi steder nok, hvor vi kunne lægge os i læ af land. Ved Ballen på Samsø kunne vi således gerne ligge og pine den lidt, selv om der stod hård nordvestvind. Ligeledes ved Kyholm og Vejrø. Eller oppe ved Hjelm. Her måtte det dog ikke gerne blæse for meget; for så sattes der dønning rundt om øen. - - - Når vi havde valgt vor fiskeplads, kastede vi anker og lagde tre varp ud. Det gjaldt jo om, at båden ikke lå og svajede for strømmen, men at vi kunne holde den på nøjagtig den plet, vi ønskede. Vi brugte ikke dykker, men fandt stenene med vandkikkert, og så satte vi stentangen fast om dem ved hjælp af en lang stage. Hvis vandet ikke var klart, kunne vi naturligvis ingenting se. Efter storm og oprørt sø kunne det være noget grumset, navnlig tæt ved land, hvor der var meget blåler. I så fald måtte vi længere ud. Somme tider fiskede vi sten helt ude på fire favne. Men arbejdet gik jo lettest på de mindre dybder. Vi fik agså mere end een gang revet stråklølen af, fordi vi vovede os for langt ind over grundene. Galeasen stak otte fod med last. - - - Vi havde altid forhyret en trediemand. Det var på ingen måde for stor en besætning. Vi havde ikke maskinkraft, hverken til det ene

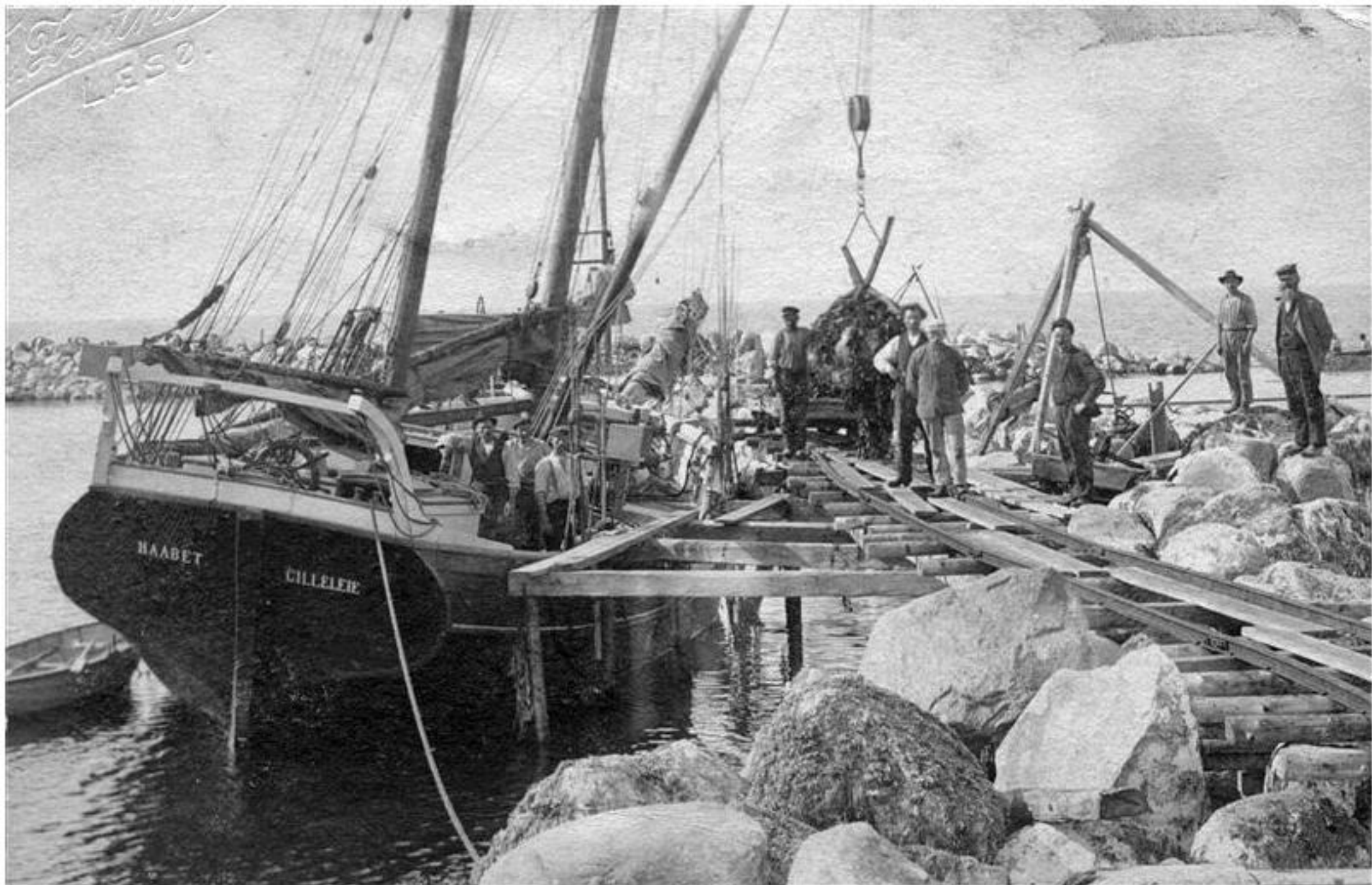
eller det andet. Fremdriften måtte sejlene klare, og arbejdet med stenene foregik udelukkende ved "rugbrødsdamp", eller med andre ord: Vi måtte hænge i med håndspillet. Det var noget, der kunne drive sveden frem og give tørst på en varm sommerdag, når vi sled lige fra den lyse morgen til solnedgang. Vi havde altid to ankre øl om bord. Det var heller ikke små mængder af skråtobak, der gik til. Man tyggede og spyttede og tyggede og spyttede. Og piben var næsten aldrig kold. Til sidst kunne tobakken brænde på tungen og smage så besk, at man smed piben hen ad dækket: Nu skulle det være forbi! Men næste morgen samlede man den nok så pænt op igen.

Vi begyndte gerne i marts måned og blev ved lige til jul. Ikke mindst hen på efteråret kunne det være sin egen sag at ligge på åben kyst i de lange nætter. Vi passede selvfølgelig på at ankre i forholdsvis rimelig afstand fra land, så vi havde en smule plads til at krydse os ud, hvis det pludselig kulede op med pålandsvind. Nogle gange var det dog på et hængende hår, at vi fik reddet os ud i rum sø, og det kunne være nervepirrende nok, mens det stod på. - - - Jeg husker blandt andet den 13. november 1909. Da lå vi ved vestsiden af Sejerø, et stykke nord for havnen. Om aftenen havde vi 60 tons sten om bord, altså omtrent last. Ved midnat brød det løs med et forrygende snevejr, og galeasen begyndte at drive. Vi kom på dækket i en fart, lod det andet anker gå og stak begge kæder ud på tamp. Klyveren hang og piskede. Med stort besvær fik vi den bjærget. Derefter havde vi et værre mas med at sætte ladeporten i lønningen, og endelig fik vi lagt presenning over lasten og skalket. Først da det var gjort, havde vi tid til at puste lidt. Ingen verdens ting kunne vi se for mørke og snetykning, og det blæste, så vi knap kunne råbe hinanden op. - - - Vinden stod langs land, nemlig fra sydøst. Min bror mente, at den snart ville

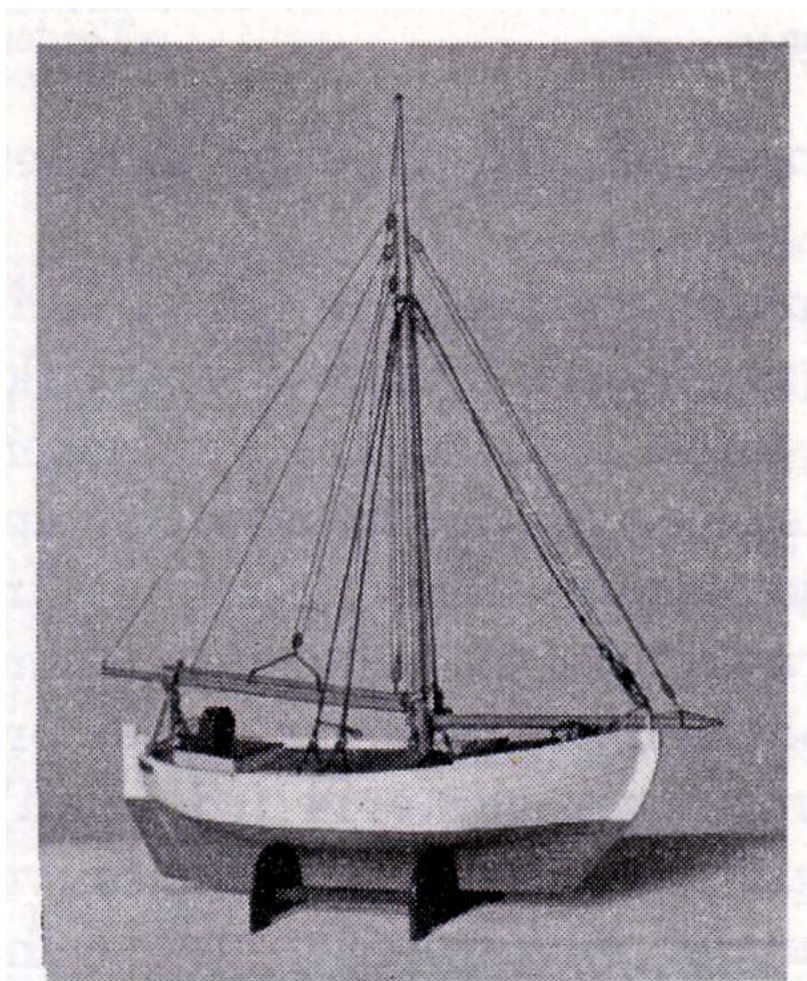
dreje sig mere mod land, så vi stod i fare for at strande, hvis ankrene ikke holdt. - Nej, sagde jeg, den vil gå mere østlig. - Det kom også til at passe. Og efterhånden lå vi nogenlunde trygt, så vi kunne gå ned og sove videre. Om morgenen sneede det tæt endnu. Først ved middagstid klarede det op, så vi kunne se land. Vinden var også flovet lidt, og tæt under aftenen løb vi ind i havnen. Det var det sikreste. - - - En enkelt gang var vi i Faaborg fjord efter sten. Ellers holdt vi os mest i Kattegatområdet. Vi var ved Læsø, ved Bogense, i Kalundborg fjord og mange andre steder. Til tider påtog vi os også at sejle med andet end sten. Engang fragtede vi en del bøgekævler fra Asnæs til Kolding, og da der i sin tid skulle bygges en ny lade ved Krabbesholm, sejlede vi otte laster mursten fra Nivaagaard teglværk til Gjershøj. De smalle render i Roskilde fjord kunne det være vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at slippe igennem med et større sejlfartøj, hvis man fik modvind; men vi var heldige med vejret og gennemførte alle turene uden forsinkelser. - - - Det tog hårdt på hænderne at losse mursten. Til gengæld fik vi så mange lækre stegeål af fiskerne i Gjershøj, at det næsten var som festdage, når vi lå der. I det hele taget blev vi venner med fiskerne rundt om i alle havnene og havde mange fornøjelige oplevelser, som det er en glæde at mindes på sine ældre dage.

I 1915 solgte vi galeasen. Det skyldtes ikke, at vi var blevet kede af den eller arbejdet. Men krigen gjorde forholdene usikre. Ikke mindre end tre gange var jeg indkaldt til sikringsstyrken. Og da priserne på skibe var steget så meget, at vi kunne få tre gange så meget for »Haabet«, som vi selv havde givet, blev vi enige om, at vi hellere måtte skille os af med den. - - - Efter den tid har jeg holdt mig herhjemme og drevet de samme beskæftigelser som andre Gillelejevædere.

*(uddrag af bogen "Fra det gamle Gilleleje". Årgang 1951
ved H.C.Terslin. Udgivet af Gilleleje Museum)*

Frederik Karlsens båd "Haabet"

»Haabet«